

Skats uz
Rīgu

2001

Venta Kocere
Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas direktore

Pastāv uzskats, ka jūsu vadītā bibliotēka ir pirmā zinātniskā iestāde Rīgā. Cik tas ir pamatoti?

– Latvijas Akadēmiskā bibliotēka (LAB) patiešām ir vecākā zinātniskā iestāde ne vien Rīgā, bet Baltijā, jo bibliotēka radusies jau 16. gadsimtā. 1524. gada martā Rīgas rātes pārziņā nonāca piecas likvidētā franciskāņu klostera grāmatas, kas kļuva par pirmās Rīgas publiskās bibliotēkas fondu pamatu. Šīs grāmatas (četras no tām saglabājušās) nodeva Rīgas pirmās latviešu draudzes mācītājam Nikolavam Rammam – pirmajam

Rīgas pilsētas bibliotēkas pārzinim. N. Ramma rakstītajā dokumentā, kas ir vecākā līdz mūsu dienām saglabājusies rakstiskā liecība par grāmatu saņemšanu, izteikts novēlējums, lai šīs grāmatas “tiktu lietotas un kalpotu vispārējam labumam”. Pirmajām piecām grāmatām drīz pievienojās citas likvidēto klosteru un baznīcu grāmatas, un izveidojās grāmatu krātuve, kura vēlākos gadsimtos kļuva Eiropā pazīstama kā *Bibliotheca Rigensis*.

– Ja jūms no bibliotēkas pastāvēšanas laika līdz šodienai vajadzētu raksturot

lasītāju skaitu, kāda šī likne izskatītos un kā jūs to komentētu?

– Bibliotēkas sākotnējā organizācija bija vienkārša. Sava budžeta tai nebija, vajadzīgos līdzekļus katrā atsevišķā gadījumā deva Rīgas rāte. Bibliotekārs strādāja bibliotēkā tikai savā brīvajā laikā bez noteikta atalgojuma, tādēļ bibliotēka bieži bija pamesta un aizmirsta. Pārmaiņas bibliotēkas organizācijā norisinājās lēni. Bibliotēkas atrašanās baznīcas

ēku kompleksā tās lasītājos uzturēja priekšstatu par tās piederību baznīcai. Vēl 1577. gadā kādā bijušā domīnkāņu klostera grāmatā kāds tās lasītājs ierakstījis, ka aizņēmis šo grāmatu no mantu krātuves virs sakristejas, kur atrodas daudz no klos-

teriem sanestu grāmatu, arī paņemtā ir baznīcas grāmata.

Par bibliotēkas stāvokli un darbību 17. gs. pirmajā pusē ziņu nav. Šķiet, ka kara laikā ēka sapostīta un pēc kara gados bibliotēka atkal bijusi aizmirsta. Šajā laikā (1650–1654) bibliotekārs bija filozofijas un medicīnas kandidāts Mihaels Brauers. Iesniegumā rātei viņš rakstīja, ka saņēmis bibliotēkas atslēgas un katalogu, strādājot rītos un vakaros augu gadu, lai sakārtotu pamesto un aizmirsto bibliotēku. Viņš rakstīja, ka bibliotēka bijusi slēgta, bet tā

Bibliotheca Rigensis šķir Rīgas gadsimtus

jāpadara pieejama visiem pilsētas iedzīvotājiem, grāmatas zinātniski jāsakārto, jāierīko vietas lasītājiem. 17. gs. otrajā pusē tika pieņemti noteikumi par grāmatu izsniegšanu. 1664. gadā rāte apstiprināja pirmos grāmatu izsniegšanas noteikumus: grāmatas uz māju izsniedz tikai pilsētas amatpersonām pret drošības iemaksu sudraba vai zelta naudā, kas līdzinās divkāršai grāmatas vērtībai. Pārējiem grāmatas uz māju neizsniedz, jo tie var lasīt bibliotēkā “parastajās dienās”. Šie noteikumi izraisīja lasītāju protestus, jo grāmatu cenas bija augstas, iemaksāt divkāršu vērtību nebija viegli, bet bibliotēka bija atvērta tikai divas stundas nedēļā, un tajā strādāt varēja vienīgi siltā gada laikā – telpā nebija apkures. Rāte protestus tomēr noraidīja. Par galveno bibliotēkas uzdevumu tā uzskatīja grāmatu krāšanu un fonda saglabāšanu, nevis “kalpošanu vispārīgam labumam”. Spriežot pēc grāmatām ar ierakstiem, kas liecina par to piederību klosteriem, bibliotēkas pamatfonds pirmajā pastāvēšanas posmā bija daži simti eksemplāru. Pirmajos divos gadsimtos bibliotēkas fonds pieauga lēni. Grāmatas pārsvarā bija reliģiska satura, galvenokārt latīņu valodā; fondā atradās arī viduslaiku filozofu, antīko autoru darbi, kā arī grāmatas par medicīnu un vēsturi, ko tagad varam uzskatīt par zinātniskās bibliotēkas pirmsākumu. Bibliotēkas izmantošanu vienmēr ierobežoja 17. gs. pieņemtie grāmatu izsniegšanas noteikumi. Pat 18. gs. 60. gados uz māju trīs gadu laikā bija izsniegtas tikai 24 grāmatas. Tomēr zinātkāre un

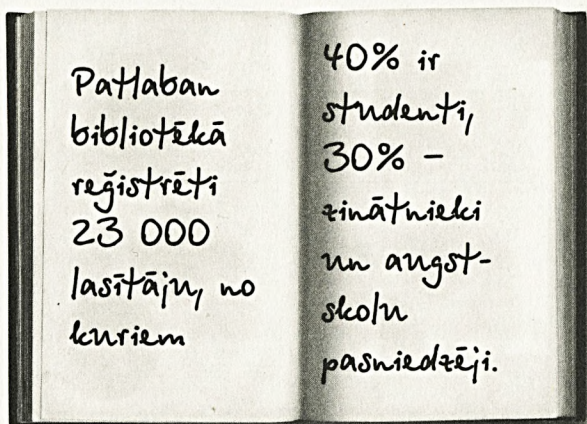
lasīšanas prieks izplatījās: 18. gs. pēdējos gadu desmitos Rīgā un ārpus tās nodibinājās vairākas nelielas kooperatīvas vai privātpersonu veidotas bibliotēkas, kas par nelielu maksu bija pieejamas visiem lasītājiem. Dziļākām studijām tās deva maz. Sākumposmā gandrīz vienīgais, bet vēlāk nozīmīgākais bibliotēkas fonda papildināšanas avots bija dāvinājumi. Sākot ar 17. gs., bibliotēka visai regulāri saņēma Domskolas un ģimnāzijas pasniedzēju disertācijas, disputos un svinīgos gadījumos teikto runu publicējumus, kā arī Rīgas iespaidēju izdotos darbus. Grāmatas ieguva arī no ārzemju tirgotājiem, kas iebrauca Rīgā. Rīgas pilsētas bibliotēkas aktīvākie lasītāji vairākkārt prasīja bibliotēku padarīt pieejamu plašākām aprindām, vēlēdamies, lai tā kļūtu par pilsētas garīgās dzīves centru.

19. gs. bibliotēkas grāmatu izmantošana vēl arvien bija ierobežota, lai gan fondā gadsimtiem ilgi krājās plaša zinātniskā literatūra. Rīgas sabiedrībā vēl vairāk nekā 18. gs. palielinājās interese par Baltiju, tās iedzīvotājiem un vēsturi. Vēsturniekiem, dabas pētniekiem un publicistiem ļoti varēja noderēt bibliotēkas bagātais novadpētniecības literatūras krājums. Tādēļ atkal aktuāls kļuva jautājums par bibliotēkas darba laiku un grāmatu izsniegšanu uz māju. 1845. gadā apstiprināja jaunus bibliotēkas lietošanas noteikumus, kuros bija teikts, ka bibliotēka atvērta četras stundas nedēļā un grāmatas divus eksemplārus izsniedz uz četrām nedēļām. Cik nepieciešamas bija grāmatas Rīgas sabiedrībai, rāda straujais

izsniegumu pieaugums – līdz 1070 grāmatām 1846. gadā. Jaunie noteikumi deva iespēju plašākām Rīgas iedzīvotāju aprindām izmantot fondu – zinātniska satura grāmatas galvenokārt vācu valodā, bet 19. gs. Rīgā strauji palielinājās latviešu iedzīvotāju īpatsvars. Pēc revīzijas 1905.–1907. gada revolūcijas priekšvakarā tika paredzēts vairāk iegādāties literatūru latviešu valodā. No 1920. līdz 1940. gadam, Latvijas Republikas laikā, bibliotēkas komplektēšanā saglabājās iepriekšējās tradīcijas – humanitārais pro-

Rīgas teātrim celtajā ēkā un piešķīra daudz līdzekļu tās atjaunošanai; 1945. gadā to pārdēvēja par Valsts vēsturisko bibliotēku, bet 1946. gadā nodeva veidojamajai Zinātņu akadēmijai, un tā ieguva nosaukumu – Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas (ZA) Fundamentālā bibliotēka. Arī lasītāju skaits lielā mērā ir bijis atkarīgs no bibliotēkas organizācijas. Pirmajos gadsimtos lasītāju un apmeklējumu skaits ir bijis pavisam niecīgs, 18. gs. beigās un 19. gs. tie bija dažī simti. Piemēram, 1888. gadā bibliotēku apmek-

fijs ar literatūru latviešu valodā un svešvalodās. Svarīgākie notikumi bibliotēkas dzīvē bija obligātā bezmaksas eksemplāra saņemšana, sākot ar 1921. gadu, un Latviešu grāmatu nodaļas izveidošana.

1941. gada vasarā, karadarbības laikā Rīgā, bibliotēka, kas atradās kādreizējā Rātsnamā, nodega. No vairāk nekā 400 tūkstošu iespaiddarbu fonda saglabājās ap 46 000 eksemplāru, kas atradās seifos. 1944. gada rudenī Rīgas pilsētas bibliotēkai ierādīja telpas 1782. gadā pirmajam

lēja 2396 personas, un izsniegts tikai ap 3000 grāmatu gadā. 20. gs. sākumā vienmēr tika uzsvērts bibliotēkas zinātniskais raksturs, tādēļ tika aizraidīti daudzi lasītāji, kuri meklēja tikai daiļliteratūru vai populāro literatūru, laikrakstus. Arī pirmajos gados, kopš bibliotēka bija ZA sastāvā, tā apkalpoja samērā šauru lasītāju loku – ZA darbiniekus, bet vēlāk tas paplašinājās. Bibliotēkai izveidojās savs pastāvīgs lasītāju kontingents. 80. gados tas sasniedza vairāk nekā 10 tūkstošus.

Tagad LAB apkalpo gan zinātniekus, gan dažādu nozaru speciālistus, gan studentus un pat vecāko klašu skolēnus. Patlaban bibliotēkā reģistrēti 23 000 lasītāju, no kuriem 40% ir studenti, 30% – zinātnieki un augstskolu pasniedzēji.

– Kas ir jūsu bagāto fondu lielākā vērtība?

– Bibliotēkā ir Latvijā bagātākais un vērtīgākais seno un reto izdevumu un rokrakstu krājums, kuri datējami, sākot ar 13. gadsimtu. Latvijas un visas Baltijas vēstures pētniecībai ir svarīgi seno hroniku noraksti. Vērtīgas rokrakstu grāmatas latīņu valodā iegūtas no kādreizējiem Rīgas katoļu klosteriem. Piemēram, 13. gs. beigās rakstītās “*Psalterium Davidis*” (Dāvīda psalmi), “*Parabola Salomonis*” (Zālamana līdzības) un 14. gs. rakstītā “*Missale Rigense*” (Rīgas misāle) no Rīgas Doma baznīcas. Dažāda ir Latvijā lielākās inkunābulu kolekcijas (210 iespieddarbu) tematika. Vecākā inkunābula, kas saglabājusies Latvijā, ir viena lapa no latīņu valodas mācību grāmatas “*Catholicon*”, kuru iespiedis, domājams, 1460. gadā Maincā vēl pats J. Gūtenbergs. Otrs vecākais iespieddarbs – Sv. Hieronīma “*Epistolae*” (Vēstules). Starp bibliotēkā esošajām inkunābulām ir arī viena no pirmajām enciklopēdijām vispār – Vincenta Bovē “*Speculum naturale*” (Dabas spoguļis), izdota 1485. gadā. 1500. gadā Lībekā uz pergamenta iespiestā “*Missale Viburgense*” (Mesu grāmata), kā arī Venēcijā 1496. gadā izdots “*Plenarium*” (Spreidīki ar skaidrojumiem) ir vienīgie

līdz šim zināmie eksemplāri pasaulē. 16. gs. pirmās puses iespieddarbu – paleotipu – vidū bibliotēkas fondā nozīmīgu vietu ieņem M. Lūtera Vitenbergā izdotie darbi, vairāki Roterdamas Erasma, Petrarkas, Juvenāla, Cicerona, Ēzopa, Tita Līvija u.c. autoru darbu izdevumi. Plaši pārstāvēta ir Eiropas 16. gs. otrās puses un 17. gs. grāmatniecība ar Plantēnu, Elzeviru, Frobēnu u. c. ievērojamāko tā laika grāmatizdevēju produkciju. Bagāta un ļoti interesanta ir ievērojama valstsvīru, rakstnieku, zinātnieku, kultūras darbinieku autogrāfu kolekcija. Saglabājusies M. Lūtera 1549. gadā uz Rīgu rakstītā vēstule, Pētera I, Katrīnas II un Napoleona parakstītie rīkojumi. Liela kultūrvēsturiska nozīme ir kādreizējā Rīgas liceja pedagoga, vēsturnieka J. K. Broces (1742–1823) unikālajai kolekcijai, ko bibliotēka ieguva pēc viņa nāves. Kolekcija aptver 10 lielformāta sējumus, kuru 3246 lappusēs sakopots tūkstošiem zīmējumu un aprakstu, kas attēlo visdažādākās sadzīves un saimnieciskās dzīves jomas 18. un 19. gadsimtā. Bieži tās ir vienīgās liecības par vēsturiskiem objektiem, personām un notikumiem, daudzos gadījumos J. K. Broces materiāli papildina citus vēstures avotus. Daudzi no viņa zīmētajiem objektiem un dokumentiem laika gaitā gājuši bojā vai pazuduši, bet ziņas par tiem saglabājušās tikai J. K. Broces kolekcijā “*Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente ...*”, kurā gan vienkrāsaini tušas zīmējumi, gan akvareļi izzīmēti ar maksimāli iespējamo precizitāti, papildināti ar detalizētiem aprakstiem un ir

adekvāti mūsdienu informatīvajiem foto-materiāliem. Integrejoties pasaules kultūras aprītē, arvien vairāk pieaug interese par Latvijas unikālajām kultūras vērtībām, pie kurām, protams, pieder J. K. Broces rokrakstu un zīmējumu arhīvs. Par to liecina interesentu pastāvīgs pieaugums, kā arī pieaugošais izgatavoto elektronisko un papīra kopiju skaits.

Īpašu uzmanību šobrīd izpelnījušies Rīgas pilsētai un tās apkārtnē veltītie zīmējumi. Ne velti nesen iznākušajās grāmatās, kā A. Popes "Rīgas osta deviņos gadsimtos", "Latvijas viduslaiku pils", M. Caunes "Rīgas pils", izmantoti attēli no šīs kolekcijas. Kopš 1997. gada izveidots J. Broces "Monumente ..." 10 sējumu digitālais arhīvs, attēlu aprakstu bibliogrāfiskā datu bāze, jau vairākus gadus darbojas arī to interneta variants. Liela vērtība ir arī Latvijas viduslaiku piļu skatu un plānu krājumam – Marķīza Pauluči albumam (ap 1830.g., 3 sējumos), kurā ir krāsaini attēli – materiāli par Vidzemes, Kurzemes un Igaunijas pilīm. Tas ir nozīmīgs vēstures avots, kuru izmanto daudzi pētnieki.

– Līdz šim jūs vēl neesat minējusi Jāņa Misiņa vārdu, kurš katram lasošam latvietim asociējas ar nacionālās literatūras krātuvi, kura arī atrodas pie jums.

– Jā, protams, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas sastāvā esošā Misiņa bibliotēka no tās pirmsākumiem (1885. gada 19. septembra) veidojusies kā latviešu nacionālās literatūras krātuve. Tās dibinātājs Jānis Misiņš (1862–1945) par savas darbības mērķi izvirzīja tādas grā-

matu krātuves izveidošanu, kurā būtu rodami visi Latvijas iespaiddarbi, latviešu rakstītais neatkarīgi no izdevuma valodas un izdošanas vietas, viss par Latviju un latviešiem. Lielā mērā to J. Misiņš arī realizēja, un tagad Misiņa bibliotēka ir plašākā un pilnīgākā nacionālās literatūras krātuve, jo Misiņa aizsāktais literatūras komplektēšanas darbs ir turpināts pēc tiem pašiem principiem kā viņa darbības laikā. Misiņa bibliotēkā var meklēt Latvijā izdotās grāmatas, žurnālus, laikrakstus, sīkizdevumus (afišas, programmas, atklātnes u. c.) no drukas pirmsākumiem Latvijā līdz mūsdienām un lielāko daļu latviešu izdevumu ārzemēs – šo izdevumu apzināšanas un vākšanas darbs turpinās. Kopējais fonda apjoms – 800 tūkstoši eksemplāru, no kuriem grāmatas ir vairāk nekā 300 tūkstoši. Apmēram 30 procenti no visām Misiņa bibliotēkas grāmatām ir Latvijā izdotā daiļliteratūra latviešu valodā un svešvalodās un ārzemēs izdotie latviešu autoru darbi dažādās valodās. Misiņa bibliotēkā glabājas seno hroniku krājums – Indriķa Livonijas hronikas izdevumi latviešu, latīņu, vācu, angļu, krievu, igauņu valodā. Vecākais izdevums datēts ar 1747. gadu un iznācis Magdeburgā vācu valodā. Arī Atskaņu jeb rīmju hronika ir vairākās valodās – izdevumi, sākot ar 1844. gadu. Apjomīgi ir Latvijas vēstures pētījumi, kuru autori darbojušies vai vēl darbojas ārzemēs – E. Andersons, Ā. Šilde, A. Švābe, E. Dunsdorfs u. c. Bez tām ziņām, kuras rodamas grāmatās, ļoti daudz iespēju dažādu faktu, norišu precizēšanā sniedz pe-

riodiskie izdevumi. Vecākie žurnāli latviešu valodā ir “Latviska Gada Grāmata” (1797–1798), “Pagalms” (1881–1882), “Rota” (1884–1888), pirmās avīzes latviešu valodā – “Latviešu Avīzes” (1822–1915), “Vidzemes Latviešu Avīzes” (1824–1889). Ir arī Latvijā izdotie periodiskie izdevumi vācu, poļu, krievu, igauņu, lietuviešu, angļu u.c. valodās.

Grupveidā komplektējamo sīkizdevumu fondā glabājas: kalendāri, kuros maz teksta (kabatas, sienas, pārlietamie un noplēšamie, tabelkalendāri), mācību un citu iestāžu prospekti, mācību programmas, izstāžu katalogi, dažādu organizāci-

– Vai rīdzinieki ir pietiekami informēti par tām vērtībām un pakalpojumu veidiem, ko piedāvā bibliotēka? Kādas ir pēdējās novitātes?

– Bibliotēkas fondos, kuri izvietoti divās ēkās (Rīgā, Rūpniecības ielā 10 un Lielvārdes ielā 24), ir vairāk nekā 3 miljoni informācijas avotu. Rīdzinieki, kā arī Rīgas viesi vienmēr ir laipni gaidīti mūsu bibliotēkā, un viņiem tiek piedāvāts plašs pakalpojumu spektrs – lasītavas, mājas abonements, mutvārdu un rakstisko bibliogrāfisko uzziņu izpilde, internets, uzziņu un informācijas pakalpojumi, kserokopiju un mikrofilmu izgatavošana

... lasītavas, mājas abonements, mutvārdu un rakstisko bibliogrāfisko uzziņu izpilde, internets, uzziņu un informācijas pakalpojumi, kserokopiju un mikrofilmu izgatavošana no bibliotēkas materiāliem, CD-ROM, on-line un off-line datu bāzu izmantošana, starptautiskais starpbibliotēku abonements...

ju un biedrību statūti, armijas reglamenti, teātru un koncertu programmas, mākslinieku zīmētas afišas, fotogrāfijas, dokumentu paraugi, pastkartes, pastmarkas un citi sīkiespieddarbi. Kā sevišķi nozīmīgas šai fondā minamas tādas kolekcijas kā Latviešu nacionālā fonda Stokholmā dāvinātais arhīvs, senās Latvijas skatu kartes, 2. Vispārējo latviešu Dziesmu svētku (1880) afiša, latviešu rakstnieku un trimdas zemēs rīkoto latviešu kultūras pasākumu programmu kolekcija.

no bibliotēkas materiāliem, CD-ROM, on-line un off-line datu bāzu izmantošana, starptautiskais starpbibliotēku abonements (t.sk. atsevišķu dokumentu, rakstu piegāde) un starpbibliotēku abonements. No 2000. gada ar “Sorosa fonda – Latvija” finansiālu atbalstu pieejama EBSCO on-line datu bāze, jo LAB piedalās starptautiskā projektā EIFL Direct (Electronic Information for Libraries Direct), kurā ir plaša pieeja 3000 nosaukumu humanitāro un sociālo zinātņu

periodikai un citām periodisko izdevumu datu bāzēm. Lietotājiem pieejami jauni informācijas avoti: LAB tradicionāli izmantotās *CD-ROM* datu bāzes sāk nomainīt internetā pieejamie informācijas avoti, kas izceļas ar lielāku gadu pārklājumu un piekļuves iespējām, piemēram, plašā un apjomīgā inženiertehnisko uzziņu datu bāze “Engineering Village”, kas ietver *COMPENDEX* datu bāzi. Ievērojami samazināta interneta izmantošanas cena – no 1,50 uz 0,50 latiem, palielinājies lietotāju datorizēto darba vietu skaits, tiek piedāvāti principiāli jauni pakalpojumi – fotofilmu, diapozitīvu skenēšana, tekstu atpazīšana (*OCR – Optical Character Recognition*), informācijas ieraksts *CD-ROM* diskos. Joprojām mūsu bibliotēkas lepnums ir ķīmiķu galvenais informācijas avots – “Chemical Abstracts”, kā arī visu nozaru speciālistiem tik nepieciešamais “Science Citation Index”. Pēdējos gados fondus izdevies papildināt arī ar vairākiem nozīmīgiem tehnisko zinātņu žurnāliem.

Jau vairākus gadus LAB sekmīgi piedalās tādos nozīmīgos pasākumos kā izstādes “Grāmata” un “Skola”, kā arī Rīgas grāmatu svētkos, kas ieguvuši stabilitāti Latvijas kultūrvīdē. Apmeklētāju ieinteresētība par mūsu fondiem un virtuālajiem pakalpojumiem ir liela. Piemēram, 2001. gadā atzinību guva Baltijas novadu digitālo attēlu kolekcija – vairāk nekā 2000 Latvijas, Igaunijas un Lietuvas pilsētu un apdzīvoto vietu fotogrāfijas un zīmējumi.

– Vai bibliotēku speciālistu aprindās ir

kādi secinājumi par to, ko nākotnē izvēlēsies cilvēki – grāmatu vai tās kopiju datora diskā, varbūt grāmatas lasījuma ierakstu? Un vai daiļliteratūru vispār lasīs, jo jaunajai paaudzei būs jāstrādā ar sarežģītām tehnoloģijām un jāstudē mācību un zinātniskā literatūra?

– Datori, lokālie tīkli, pieeja globāliem informācijas tīkliem, elektroniskie resursi – tā ir šodienas realitāte. Ņemot vērā, ka lielās pārmaiņas notikušas uz pastāvīga budžeta finansējuma samazinājuma fona saistībā ar vispārējo ekonomisko situāciju valstī, visu notiekošo varētu nosaukt par “bibliotekāro brīnumu”. Bibliotēkas izprot savu jauno lomu sabiedrībā, savas iespējas un profesionālās izaugsmes perspektīvas. Galvenais – bibliotēkai jāpaliek pašai par sevi, nekautrējoties saukties par bibliotēku un kultūras iestādi. Grāmatas, kuras šodien veido bibliotēkas informācijas resursu pamatu, vēl daudzus jo daudzus gadus desmitus, varbūt pat gadsimtus kalpos cilvēkiem. Saskarsmi ar tām, to izmantošanu jaunu zināšanu apgūvē, atpūtā laikam gan nekad nevarēs pilnībā aizstāt ar iegūto informāciju no datora monitora.

– Vai pirms Rīgas 800 gadu jubilejas ielūkojāties vēsturē, apzinot, kā pilsēta svinēja savas iepriekšējās gadsimtu jubilejas?

– Gaidot 800 gadu svinības, Rīgas vēsturē esam ielūkojušies jau pirms krietna laika. “Visi Rīgas nami skan” – šo rindu no latviešu tautasdziesmas izmantojis Andrejs Johansons savas grāmatas nosaukumam, bet mēs tā nosaucām izstā-

di, kurā bija grāmatas, kas izdotas no 1901. līdz 1995. gadam. Grūti bija izvēlēties, kas no lielā izdevumu skaita būtu nozīmīgākais, skaistākais, interesantākais. Pirmie Rīgas vēsturi sākuši rakstīt senie hronisti: Indriķa Livonijas hronika, Atskaņu hronika, Rusova Livonijas hronika. Daudz bija grāmatu par pilsētas arhitektūras stiliem un būvniecību. 1931. gadā iznāca pirmā un vienīgā Rīgas pilsētas gadagrāmata (600 lpp.), kurā sniegta atskaite par pilsētas saimniecību laikā no 1918. līdz 1930. gadam. Divdesmitajos un trīsdesmitajos gados izdots liels skaits dažādu uzziņu krājumu: adrešu grāmatas, galvaspilsētas ielu un gruntsgabalu saraksti, telefonu abonentu saraksti, firmu un uzņēmumu reģistri.

Viens no pirmajiem Rīgas 800 gadu jubilejas pasākumiem bija konference "Rīga – finansu metropole gadsimtu mijā", kurā mēs atklājām izstādi par Rīgas banku un kredītiestāžu attīstību, kurā bija materiāli, sākot ar pagājušā gadsimta 30. gadiem un beidzot ar mūsdienām. "Orman, nedzen savu zirgu!" – tā bija nosaukta izstāde par Pārdaugavas vēsturi un kultūras mantojumu, sadzīvi un rūpniecību. Pāršķirstot senas grāmatas, hronikas, kalendārus un nodzeltējušu laikrakstu lappuses, veidojās šīs Rīgas priekšpilsētas portrets. Daudzus mūsu apmeklētājus pārsteidza un izraisīja viņu apbrīnu izstāde par Bergu dzimtu, kurā, šķiet, izdevās atklāt tik dažādās Kristapa Berga darbības jomas. K. Berga dzīvesstāsts līdzinās leģendai. Izstāde ir 19. gs. otrās puses Rīgas vēsturiskais un

politiskais raksturojums – namu būve, tirdzniecība, Berga bazārs, kuģniecības biedrība "Austra", K. Bergs un Rīgas Latviešu biedrība, pirmais latviešu teātris, Bergu dzimtas pēcteči. Kādas gara spējas, kāda pieredze un dzīves skola vajadzīga uzņēmuma dibinātājam un veidotājam, lai tas gūtu panākumus darbā un iemantotu sabiedrības atzinību? Uz šiem jautājumiem deva atbildi izstāde "No Ķuzes līdz "Staburadzei"" un Vilhelma Ķuzes dzīvesstāsts. Izrādās, ka gan mūsu bibliotēkā, gan akciju sabiedrībā "Staburadze" bija saglabāties daudz interesantu lietu – pat Ķuzes laikā ražoto konditorejas izstrādājumu etiķetes, konfekšu papīriņi... Bibliotēkas fondos atrodas vizuāli izteiksmīgi materiāli, kuri stāsta par Rīgas 700 gadu jubilejas svinībām 1901. gada jūnijā un augustā. Tie ir rūpniecības un amatniecības izstādes materiāli, fotogrāfijas un atklātnes par svētku norisēm, koncertu programmu kolekcija, libreti un dziesmu tekstu lapiņas, ielūgumi, ieejas kartes, ēdienkartes u.c. Rīgas 700 gadu jubilejas norises detalizēti un emocionāli atspoguļojās vācu un latviešu valodā iznākušajos periodiskajos izdevumos "Rigaer Tageblatt", "Düna-Zeitung", "Rigasches Rundschau", "Baltijas Vēstnesis", "Dienas Lapa", "Mājas Viesis". Lai šos attēlus, iespaiddarbus un rokrakstus padarītu pieejamākus interesentiem, Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas darbinieki izstrādājuši projektu, kas ļauj apvienot internetā publicējamus attēlus ar anotācijām un izveidot no www pār-lūkprogrammām pieejamu Rīgas 700

Souvenir

de l'Exposition
jubilaire

RIGA 1901.

MÜNDEL & Co
• RIGA •

1201 700 1901

*J. Krūzas (Berlīne) veidotā
piemiņas medaļa. Averss*

DAS KANZELLEIGEBÄUDE

DAS ALTE RATHAUS

0 5 10 20 30 40 50 60 70 Fusses

turpinājums

A. G. Rutenberga tabakas, cigaru ir papirosu fabrikos katalogs

1201—1901

Dem Executiv-Comité der Rigaer Jubiläums-Ausstellung gewidmet.

J. G. ASSUR.

Op. 36.

Für Orchester —
 " Piano 2/4ms — 60 c.
 " Piano 4/4ms —

К. ФАБЕРЪ и Комп.
 Музыкальный и антикварный магазинъ,
 РИГА, больш. Морелеская ул. № 9.

K. Faber & Co.
 Musikalienhandlung, Leihanstalt und Antiquariat.
 RIGA, grosse Königstrasse № 9.

gadu svinību materiālu virtuālo izstādi. Bibliotēka piedalās arī Latvijas un Zviedrijas kopprojektā “Trīs zvaigznes – trīs kroņi”. Plašajā izstādē, kuru atklāja vispirms Rīgā, izstāžu zālē “Arsenāls”, 2001. gada augustā, nākamajā gadā tā būs skatāma Stokholmā sakarā ar tās 750 gadu jubileju,

ir unikāli materiāli, kas aptver laika posmu no vikingu laikmeta līdz mūsdienām un parāda kopīgo un atšķirīgo Latvijas un Zviedrijas vēsturē. Starp 43 dažādiem dokumentiem, kurus mēs eksponējam, ir “Līgums starp Kurzemes hercogu G. Ketleru un Kurzemes muižniecību”, “Bansckenburgische Recess...” (1568.g. pergaments ar vaska zīmogiem), Zviedrijas karaļa Gustava II raksts Rīgas burggrāfam T. Ramam (1628. g.), zviedru provinču ienākumu un izdevumu pārskats (1621. g.) u.c., kā arī plakāti, teātra programmas, fotogrāfijas, pastkartes u.c. materiāli.

– Vai savu konkurentu – kolēģu – plecu arī jūtat?

– Sadarbība un resursu koleģiāla sadale informācijas ieguvē, glabāšanā un piegādē lasītājiem ir mūsdienu bibliotēku sistēmpolitikas vadmotīvs. Latvijas Akadēmiskā bibliotēka kopš 1995. gada ir Latvijas Akadēmisko bibliotēku asociācijā. LAB, Latvijas Nacionālā bibliotēka

R. Zariņš. Palāts "Jubilejas izstāde 1901". Atklātne

(LNB) un vēl sešas valsts nozīmes zinātniskās bibliotēkas izveidojušas kopēju Bibliotēku informācijas tīklu konsorciju, kura pamatā ir vairāk nekā 2 miljonu ASV dolāru investīcija astoņu bibliotēku pilnīgai automatizācijai ar kopkatalogu, nacionālo bibliogrāfiju, vienotu lasītāja karti,

kas pavērs jaunas iespējas lasītāju efektīvai apkalpošanai. 1998. gadā konsorcijs izsludināja konkursu par vienotās informācijas sistēmas iegādi. Par vispiemērotāko informācijas sistēmu septiņas bibliotēkas atzina Izraēlas firmas “Ex Libris Ltd” integrēto informācijas sistēmu *ALEPH 500 (Automated Library Expandable Programm)*. Šis programmatūras iegādi un uzturēšanas izdevumus diviem gadiem finansēja “F. W. Mellon Foundation” (ASV). LAB saskaņā ar vienošanās protokoliem, kuros tā uzņemas saistības par vienotas saskarnes (interfeisa) izveidi starp sistēmām *ALEPH 500* un *Liber Media*, turpina izmantot Francijā izstrādāto informācijas sistēmu *Liber Media*. Mūsu bibliotēku profili ir dažādi. Tāpēc apvienojoties mēs cita citu papildinām. LAB ar savām zinātniskās bibliotēkas tradīcijām un eksakto zinātņu literatūras fondu noteikti papildinās LNB humanitāro un sociālo zinātņu nozari un universitāšu bibliotēku mācību

literatūras krājumus. Arī Latvijas nacionālā fonda kopaina kļūs bagātāka, ja lasītājs, izmantojot kopkataloga iespējas, varēs izvēlēties literatūru no Misiņa bibliotēkas un LNB Letonikas fondiem. Izmantojot šīs jaunās tehnoloģijas radītās iespējas, galvenais ieguvējs būs lasītājs. Šodien mēs vairs nelaužam šķēpus par to, kāda bibliotēkas automatizētā sistēma ir labāka, jo lasītājam nav svarīgi, kādas firmas programmatūra darbojas konkrētajā datorā. Svarīgi ir, lai ar ērtiem un relatīvi vienkāršiem līdzekļiem atrastu sev vajadzīgo. Tādēļ pareizs ir arī lēmums par jaunās LNB celtniecību, kur ievērojamu vietu ieņem informācijas tehnoloģiju atbilstība ne tikai vienas bibliotēkas robežās, bet tiek plānota Latvijas bibliotēku apvienošana vienotā informācijas tīklā.

– Kādām grāmatām jūs pati dodat priekšroku un kāpēc? Vai ir kāds izdevums, kas pēdējos gados uz jums atstājis īpašu iespaidu?

– Varbūt jums liksies dīvaini, bet, pārskatot jaunienākušās grāmatas, pievēršu uzmanību bibliogrāfijām. Daudzus gadus strādājot pie bibliogrāfisko rādītāju sagatavošanas, sapratu – jo vairāk ar to nodarbojas, jo vairāk tas piesaista. Tieši bibliogrāfija man ļāva citām acīm palūkoties uz vēsturi un literatūru, deva vielu prātam un fantāzijai. Vienmēr ar lielu cieņu un apbrīnu esmu izturējies pret Napjerska, Misiņa, Ģintera un Jēgera veikumu. Esmu priecājiesies par LNB kolēģu izdoto latviešu seniespiedumu kopkatalogu – izcilu kultūras pieminekli, kā arī Misiņa darba turpinājumu mūsu

bibliotēkā. Joprojām atrodos kultūrvēsturnieka Ojāra Zandera 2000. gadā iznākušās grāmatas “Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kop-sakarā” iespaidā, jo tās saturs patiešām atbilst skaistajai formai. Kaut mēs spētu novērtēt labas grāmatas lielo nozīmi!

– Vai Rīgas lasītājs var ielūkoties pasaules vērtību krātuvēs?

– Mēs ļaujam jebkuram pasaules lasītājam ielūkoties mūsu fondos, un savukārt lasītājam Latvijā tiek dota iespēja saņemt informāciju no jebkuras pasaules malas. Pašreiz notiek orientācija uz informācijas piegādi pēc bibliotēkas lietotāju pieprasījumiem, dokumentu piegādes pakalpojumiem, kas ir konkrēts informācijas brīvas pieejamības principa iemesisojums. Elektroniskā dokumentu piegāde nodrošina pieprasījumu pēc dažāda profila informācijas. LAB ir noslēgusi līgumus ar trim pasaulē atzītiem dokumentu piegādes centriem – ar Britu bibliotēkas dokumentu piegādes centru, kā arī dokumentu piegādes centriem Dortmundē un Hāgā. Tas dod iespēju LAB lietotājiem saņemt visu pasaulē izdoto periodisko izdevumu rakstu pilnu tekstu kopijas. Dokumentu piegādes centru pakalpojumi tiek sniegti uz komerciāliem pamatiem, ievērojot autortiesību likumdošanu un citas prasības. Kopijas tiek piegādātas 3–14 dienu laikā. Atsevišķos gadījumos iespējams pasūtīto dokumentu piesūtīt pa e–pastu. Literatūru var pasūtīt, izmantojot arī starpbibliotēku un starptautisko starpbibliotēku abonementu.

– Rīgu nereti sauc par muzeju pilsētu.

Vai arī mums ir kāds grāmatniecības muzejs?

– Rīgā nav tāda grāmatniecības muzeja, kādi ir Vācijā un citās valstīs. Lai gan doma par šāda muzeja atvēršanu ir virmojusī jau laikā, kad tika svinēti Latvijas grāmatniecības 400 gadi. Manuprāt, daudzās aktivitātes Rīgā liecina par grāmatniecības vēstures celšanu godā. Jau ilgus gadus LNB darbojas pastāvīgā izstāde – muzejekspozīcija “Latvijas grāmatniecības vēsture”, kura ļauj izsekot latviešu grāmatas ceļiem no pirmsākumiem līdz mūsdienām. LAB bijušas izstādes, veltītas Helmāra Rudziņa un Jāņa Rāpasa diženajam darbam. Izdevēja Jāņa Rozes 120. dzimšanas dienā tika atklāts

J. Rozes muzejs – piemiņas istaba, kas atrodas firmas “Jānis Roze” biroja telpās, kuras iekārtotas dzīvoklī, kas savulaik bija J. Rozes īpašums. Tur apskatāmi apmēram 70 procenti J. Rozes izdoto grāmatu – vairāk nekā 400 izdevumu. Nesen durvis vēra rekonstruētais grāmatu nams “Valters un Rapa”, kurā vieta ierādīta arī šo izcilo izdevēju piemiņai.

– Kas jums kā rīdzinieci pašlaik liekas nepieļaujams pilsētas sejā?

– Es varētu runāt gan par to, ka Rīgā mani satrauc braukšanas jeb “stūres”

kultūra, aprakstītās sienas, netīrība un nekārtība jaunajās daudzstāvu ēkās, suņu saimnieku attieksme pret līdzcilvēkiem un daudz kas cits. Taču Rīgā ik pavasaris ir neprātīgas ziedēšanas laiks, kas ļauj cilvēkiem būt smaidīgākiem, laipnākiem, iecietīgākiem, un gribētos, lai katra jauna diena mums sniegtu iedvesmu.

-----Rīga2001

*V. Meimanis: "Kas ir
Vēstīgā" šāju formā
un šāju vērti.*

